

Prooff Stand

Jurgen Bey (geb. Soest 1965)

Centraal Museum
Utrecht

1996-2009. Diverse materialen
Herkomst: Verworven van de kunstenaar (2012)

Prooff Stand, de recente verrijking van de collectie van het Centraal Museum, is meer dan een verzameling voorwerpen. Het is een verhaal over de ontwikkeling van design in de afgelopen 20 jaar.

De argeloze bezoeker van het Centraal Museum zal in de projectkamer waar *Prooff Stand* van Jurgen Bey is opgesteld enigszins verwonderd staan. Het enorme raam dat de projectkamer karakteriseert, biedt vanuit een zeker standpunt – waar vóór 1999 de entreehal was – een vervreemdende aanblik van objecten, waardoor het nog ingewikkelder is te duiden waarnaar de bezoeker precies kijkt. In de projectkamer zelf neemt die verwondering alleen maar toe. De buitengewoon smalle,

hoge tentoonstellingsruimte is volgezet met objecten. Door de gestapelde vloerdelen, los geplaatste wandpanelen, prototypen voor meubels en interieurstukken lijkt zij eerder op een magazijn dan op een vertrouwde museumzaal. De overheersende indruk is die van een werkplaats.

En dat is precies de bedoeling. Jurgen Bey heeft *Prooff Stand* ontworpen als een model voor een werkplaats als een 'collectieve binnenruimte'. Hij denkt daarbij aan nieuwe manieren van werken en sociale interactie tussen mensen, zoals die zich ontwikkelen op de campus van een universiteit, of bij de inrichting en het gebruik van een bibliotheek. Zijn inspiratiebron is in het bijzonder de manier waarop bezoekers van deze verblijfplekken zich verhouden tot elkaar en tot de totale sfeer van interieur en exterieur. Sommige onderdelen in de *Prooff Stand* zijn bestaande ontwerpen, andere zijn speciaal hiervoor ontworpen maar kunnen ook buiten dit verband functioneren. De wand- en vloerpanelen schetsen de context van de objecten en geven samenhang aan het geheel. Omvang, inrichting en wijze van plaatsen kunnen sterk variëren. Hoewel het gehele ontwerp in essentie een 'work in progress' is, heeft elk stadium een autonome waarde. Je zou kunnen zeggen, dat de onderlinge relatie van de objecten sterker is dan de ontwerpen die Jurgen Bey in de jaren daarvoor heeft gemaakt. Het mooie is dat de bezoeker zich nu in een museale variant kan onderdompelen.

INTERNATIONAAL DISCOURS

Prooff Stand is meer dan een verzameling stoelen, tafels, bureaus, banken, lampen, bewerkte vloer- en wandpanelen, een elektrische eenpersoonsauto. Het is een verhaal over de ontwikkeling van design van de afgelopen twee decennia.

De discipline toegepaste kunst en vormgeving, waar het werk van Jurgen Bey uit voortkomt, heeft in het laatste kwart van de 20ste eeuw een stormachtige ontwikkeling doorgemaakt. Vóór die tijd, in de periode dat het modernistische gedachtegoed en stijldioom dominant waren in de westerse architectuur en vormgeving, gold het adagium 'form follows function'.¹ De vormgeving van een object diende de functie ervan

© Centraal Museum Utrecht / Ernst Moritz

Lion Cachetkamer
Carel Adolph Cachet, 1907-1910
CENTRAAL MUSEUM UTRECHT

© Centraal Museum Utrecht / Pictouight / Ernst Moritz

Interieur eerste verdieping Rietveld Schröderhuis
Gerrit Rietveld, 1924
UTRECHT / CENTRAAL MUSEUM UTRECHT

Noten

1. De Amerikaanse architect Louis Sullivan (1856-1924) wordt gezien als de grondlegger van het functionalisme in de bouwkunst. Hij verklaarde: 'form follows function', hetgeen de basis is van het functionalisme; men vertrekt altijd vanuit de functie van het gebouw, de vorm volgt dan vanzelf.
2. Oorspronkelijk komt 'Less is more' uit een gedicht van de Engelse dichter Robert Browning (1812-1889) getiteld *Andrea del Sarto-the Faultless Painter*. De architect Ludwig Mies van der Rohe (1886-1969) adopteerde de frase met verwijzing naar minimaal en functioneel ontwerp.
3. Ida van Zijl neemt in september 2013 na 35 jaar verbonden geweest te zijn aan het Centraal Museum afscheid vanwege het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Zij wordt internationaal gezien als dé kenner van het werk van Gerrit Rietveld en Truus Schröder, en specialist op het gebied van Nederlands vormgeving. Zij zal zich gaan toeleggen op een proefschrift over het werk van Gerrit Rietveld.
4. Samen met Jurgen Bey werkt Ida van Zijl aan een overzichtstentoonstelling van Beys werk, gebaseerd op het thema van de Zeven Hoofdzonden.
5. In oktober 2012 opende het Centraal Museum zijn collectietentoonstelling 'Dit is het Centraal Museum'. Met 50 topstukken, zowel historische objecten als kunstwerken, die individueel maar chronologisch en op thema gemengd zijn opgesteld, wordt 1000 jaar Utrechtse verzamelgeschiedenis over het voetlicht gebracht.

en was daarom veelal terughoudend in vorm, kleur en materiaalgebruik. 'Less is more' was het uitgangspunt.² Het postmodernisme uit de jaren zestig heeft daar met zijn koppeling van hoge en lage cultuur korte metten mee gemaakt. Tegenwoordig is de diversiteit aan stijlen enorm vergroot, en heeft de discussie over wat design zou kunnen of moeten zijn een heel eigen en belangrijke positie ingenomen. Deze discussie is des te interessanter, omdat zij een breed scala aan maatschappelijke opvattingen weerspiegelt. Nederlandse ontwerpers en ontwerpen spelen in dit discours een belangrijke, zo niet leidende rol, ook vanuit internationaal perspectief.

Deze rol werd voor het eerst groots opgepakt door de stichting Droog Design van initiatiefnemers Renny Ramakers en Gijs Bakker. Al in de eerste helft van de jaren negentig heeft Droog Design de internationale aandacht op Nederlandse ontwerpers en Nederlands ontwerp weten te vestigen. Kwaliteiten die de aandacht trokken waren de conceptuele benadering, het gebruik van eenvoudige materialen en de vaak humoristische uitwerking. Kenmerkend voor de Nederlandse vormgeving is dat de discussie niet alleen wordt gevoerd via manifesten of andere theoretische geschriften, maar dat de objecten *zelf* als bijdrage aan het discours worden ervaren.

Jurgen Bey is als ontwerper van meet af aan betrokken geweest bij deze ontwikkeling en positioneerde zijn visie met zijn werk krachtig en met nadruk. Een sprekend en vroeg voorbeeld daarvan is de boekenkast uit 1991 van hout, papier, hardboard en rubber, die meegroeit met het boekenbezit van de eigenaar. Jurgen Bey wist in deze ontwikkeling een positie te verwerven en tegelijkertijd ook autonoom te blijven door er een eigen draai aan te geven. In Beys activiteiten als ontwerper is altijd een eigen visie aanwezig geweest, die zich desalniettemin wist te plooiën naar de tijdgeest. Voor het Centraal

Museum was dat de essentiële reden om zijn werk al vroeg aan te kopen, samen met dat van ontwerpers van het eerste uur van Droog Design. In retrospectief is het een vooruitziende blik van conservator Ida van Zijl geweest om vroeg en slagvaardig werken van Jurgen Bey te verzamelen en hem te betrekken bij opdrachten voor het door Enric Miralles gerenoveerde vernieuwde stadhuis van Utrecht.³

In de afgelopen twee decennia heeft Jurgen Bey, nu directeur en hoofdontwerper van Studio Makkink & Bey, tevens directeur van het Sandberg Instituut en docent aan het Royal College of Art in Londen, talloze objecten en interieurs ontworpen die vaak balanceren op de grensvlakken tussen vormgeving, beeldende kunst en architectuur. Vrijwel altijd zijn zij gebaseerd op een sterk inhoudelijk en theoretisch concept. Het is een voordeel voor het museum dat Beys werk niet echt duidelijk te relateren is aan een bepaalde nieuwe stroming als destijds Droog Design. Daardoor is het mogelijk zijn specifieke ontwikkeling te blijven volgen. Het werk sluit tevens aan op het artistieke belang van het museum. In deze onderstroom van eigenzinnigheid is *Proff Stand* een cruciale acquisitie. Het verenigt een eigenzinnige instelling met een brede visie, en laat de bezoeker daar mede door de inrichting fysiek mee kennismaken. De intensiteit van deze kennismaking zal nog groter zijn wanneer Jurgen Beys *Proff Stand* wordt gebruikt als werkplaats bij de tentoonstelling die in september 2013 in het Centraal Museum van start gaat.⁴

De werkplaatsgedachte van het Centraal Museum komt als educatieve visie sinds 2010 tot uitdrukking in het programma. De inspiratiebronnen van het museum zijn dezelfde als die van Bey, een campus of bibliotheek, maar ook een kunstacademie, de Vrije School en het antroposofisch onderwijs, of – voor mij

© Centraal Museum Utrecht / Ernst Moritz

Moderne stijlkamer

Manfred Kausen, 1982 (opgesteld 1-3-2013 – 5-5-2013)

CENTRAAL MUSEUM UTRECHT

© Centraal Museum Utrecht / Ernst Moritz

Postmoderne stijlkamer

Ed Annink, 1985 (opgesteld 15-10-2012 – 8-12-2012)

CENTRAAL MUSEUM UTRECHT

persoonlijk – een historisch voorbeeld als het Bauhaus. De tentoonstellingsbezoeker kan kiezen voor avontuur door zelf aan de slag te gaan in een werkplaats en voort te bouwen op wat hij of zij ziet, ervaart, herkent of niet herkent. Kortom, de bezoeker kan kiezen onderdeel te worden van het museum, en op die manier het museum dieper in zijn of haar leven te verankeren.

PROOFF STAND EN DE COLLECTIE NEDERLAND

Vormgeving en toegepaste kunst worden door verscheidene musea verzameld, onder andere door Museum Boijmans Van Beuningen in Rotterdam en het Stedelijk Museum in Amsterdam. Hoewel er geen officiële verdeling is afgesproken, houden de musea zich in het algemeen wel aan bepaalde aandachtsgebieden. Het Stedelijk Museum richt zich bijvoorbeeld naast de zogenoemde autonome vormgeving meer op industriële vormgeving. De verwerving van *Prooff Stand* sluit aan bij een van de onderscheidende kenmerken van de afdeling toegepaste kunst en vormgeving van het Centraal Museum, namelijk het verzamelen van grotere entiteiten (ensembles). De werking van het totaalbeeld dat de bezoeker te zien krijgt, is belangrijker dan de kwaliteit van de individuele stukken.

Een voorbeeld van zo'n ensemble is de Lion Cachet-kamer, gerealiseerd tussen 1907 en 1910 en aan het museum geschonken in 1959. Dit schitterende Nederlandse interieur uit het begin van de 20ste eeuw neemt een vaste en prominente plaats in binnen de vorig jaar gerealiseerde semipermanente opstelling van topstukken.⁵ In de jaren tachtig van de vorige eeuw is op deze aanwinst voortgeborduurd door opdrachten voor een modernistische en een postmodernistische stijlkamer van de hand van respectievelijk Manfred Kausen en Ed Annink. Het Rietveld Schröderhuis is in 1987 geopend

voor het publiek onder beheer van het Centraal Museum en de modelwoning in de Erasmuslaan uit 1931 is in 2002 toegevoegd aan de collectie. Annink, Kausen, Rietveld en Lion Cachet verbinden alle vier naar eigen idee en inzicht alle aspecten van een interieur aan een exterieur en smeden daarmee één samenhangend beeld. Daarbij zijn al de verschillende componenten die ze gebruiken, tapijt, meubels, plafonddelen, kasten en wandstukken ook los te zien en te waarderen, omdat ze een sterke eigen visuele kwaliteit hebben.

Prooff Stand is exact vanuit deze werking een zinvolle en kwaliteitsvolle verrijking van de collectie van het Centraal Museum. Een heel specifiek toegevoegde waarde van de aankoop is de relatie met de collectie en het beleid van het Centraal Museum, waar het gaat om de focus op het kunstenaarschap. Dit werkt als verbindend element tussen de verschillende disciplines en verzamelgebieden. *Prooff Stand* is evenals het Rietveld Schröderhuis een prachtig voorbeeld van een totaalwerk waarbij decoratie, autonome beeldende kwaliteit, manifest en experiment, samenvallen in één beeld. De zeggingskracht van deze projecten en interieurs is vele malen groter dan de individuele stukken.

De vooraanstaande rol die het Nederlandse design op het wereldtoneel speelt, vindt nog niet altijd zijn weerslag in de Collectie Nederland. Dat geldt des te meer voor de meer monumentale stukken, terwijl bij dergelijke werken het behoud in de praktijk alleen gegarandeerd kan worden in een museale omgeving. Kan de bezoeker van het museum dan ook nog actief worden betrokken, zoals bij *Prooff Stand* het geval is, dan is de zeggingskracht ook echt levend!♦

Edwin Jacobs
Directeur

Prooff Stand is verworven met steun van de Vereniging Rembrandt, het Mondriaan Fonds en de BankGiro Loterij.
